

Будна Н.О., Гладюк Т.В., Заброцька С.Г., Шост Н.Б.

# Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

ЧАСТИНА 1



клас

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України  
(наказ Міністерства освіти і науки України від 06.07.2018 №734)*

**ВИДАНО ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО**

**Будна Н. О.**

Б90 Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальн. серед. освіти : у 2 ч. Ч. 1 / Н. О. Будна, Т. В. Гладюк, С. Г. Заброцька, Н. Б. Шост. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. — 96 с. : іл.

ISBN 978-966-10-5388-4

Підручник за своїм змістом відповідає Державному стандарту початкової освіти та типовим освітнім програмам.  
Для учнів 1 класу.

**УДК 3:502.2:613.955:37.035.3(075.2)**

*Охороняється законом про авторське право.  
Жодна частина цього видання не може бути відтворена  
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

© Будна Н. О., Гладюк Т. В.,  
Заброцька С. Г., Шост Н. Б., 2018  
© Навчальна книга – Богдан, 2018

ISBN 978-966-10-5388-4

---

## Освітні галузі:



— громадянська  
та історична



— соціальна  
і здоров'язбережувальна



— природнича



— технологічна

## Дорогий першокласнику! Дорога першокласнице!

Ми — Дмитрик і Наталочка, твої ровесники. Запрошуємо тебе у захоплюючу мандрівку, яку допоможе здійснити підручник «Я досліджую світ».

Разом ми будемо досліджувати і пізнавати навколишній світ, вчитися піклуватися про своє здоров'я, дотримуватися правил безпечної поведінки в різних ситуаціях, любити і поважати свій народ, свої звичаї і традиції, рідну Батьківщину.

Сподіваємося, тобі сподобається наша спільна мандрівка.



### Умовні позначення:



— поміркуй,  
виконай завдання



— послухай  
(прочитай)



— попрацюй у парі



— досліді



— попрацюй у групі



— пограй у гру



— електронний додаток







# ШКОЛА





## Я ІДУ ДО ШКОЛИ



1. Розглянь малюнок. Куди поспішають Дмитрик і Наталочка? Який у них настрій? Чому? Хто зустрічає дітей? Які слова вітання потрібно промовляти?



2. Розіграйте сценки знайомства, привітання і прощання, вживаючи слова ввічливості.



3. Розгляньте зображення шкільних приміщень на с. 4-5. Для чого вони призначені? Хто працює в школі? Дослідіть, які приміщення є у вашій школі.



4. За малюнками обговоріть, як потрібно поводитися в школі, щоб не зашкодити собі та іншим.







1. Для чого потрібно ходити до школи? За малюнками розкажи, про що ти дізнаєшся на уроках з предмета «Я досліджую світ». Чого навчишся?



2. Обговоріть, звідки ви можете отримувати відомості про навколишній світ.



3. На с. 4-5 розглянь зображення класу, в якому іде урок математики. Розкажи, як повинні поводитися учні на уроці.



4. Розкажіть одне одному, які речі є у ваших ранцях. Потренуйтеся правильно складати свої ранці (наплічники).





## Я І МОЇ ОДНОКЛАСНИКИ



1. Чим захоплюються діти, зображені на малюнках? Розкажи про себе, свої захоплення та мрії.



2. Придивись до своїх однокласників. Чим ти схожий (схожа) на них, а чим відрізняєшся? Чому потрібно ставитися до інших з повагою, шанувати їхні смаки, захоплення?



3. Розгляньте малюнок. Чим займаються діти? Які вони? Чи можна цих дітей назвати однокласниками? Чому ви так вважаєте?





4. Поміркуйте, що можна робити усім класом. Яких правил спільної роботи треба дотримуватись?



5. Разом з однокласниками створіть фотоколаж «Мій клас» за поданим зразком. Розмістіть його у класному куточку.



## МОЯ КЛАСНА КІМНАТА



1. Розглянь зображення класних кімнат на с. 4-5. Чи можна їх назвати затишними? Чому ти так вважаєш?



2. Зверніть увагу на клас, у якому триває перерва. Розкажіть, що знаходиться:

1 група — у зоні навчання; 2 група — у зоні відпочинку;  
3 група — в куточку природи.

Які зони є у вашому класі? У якій із них ви почуваетесь найбільш комфортно? Чому?



3. Розгляньте робочі місця Андрійка та Сашка. Чий стіл вам подобається більше? Кому з хлопчиків ви хотіли б дати пораду і яку? Обговоріть, чому потрібно дотримуватися порядку на робочому місці.



Сашко



Андрійко







# МІКРОРАЙОН



МАГАЗИН

Дмитрий



# ШКОЛИ





## ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНІ ТА РУКОТВОРНІ



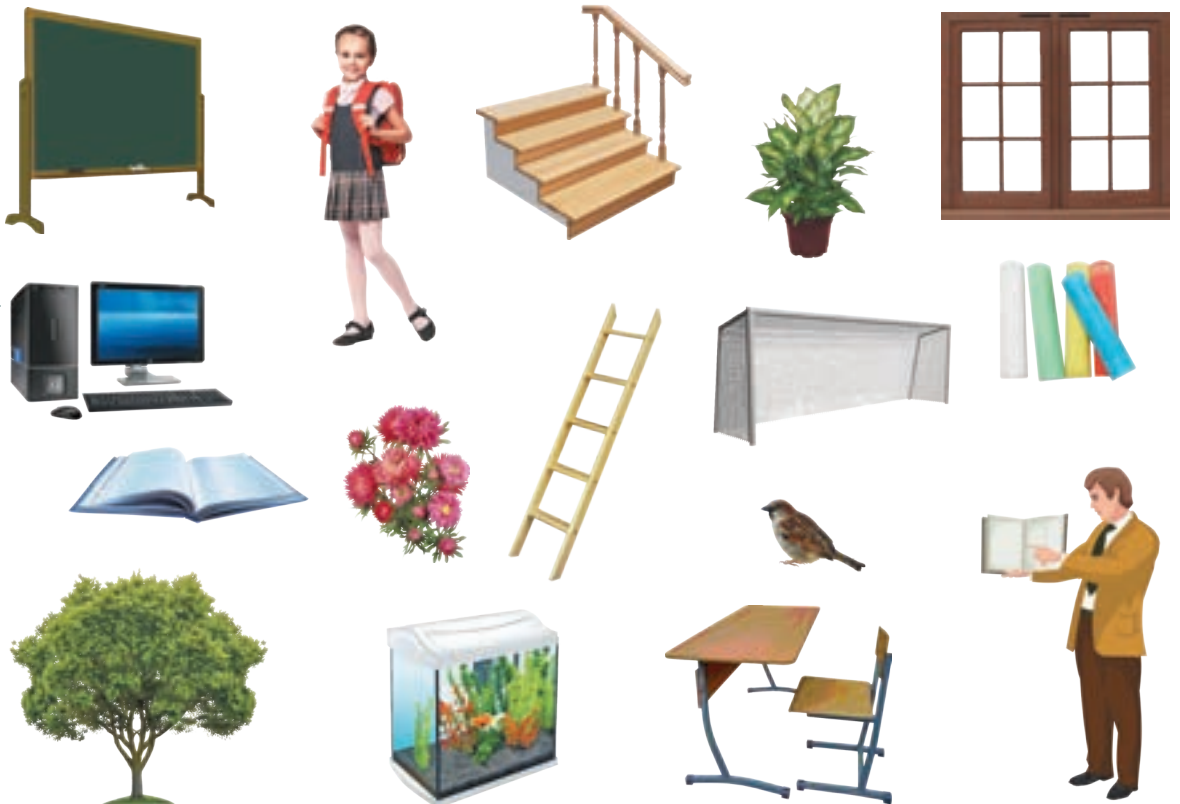
1. Розглянь малюнок на с. 10-11. Розкажи, що знаходиться поблизу школи. Які із зображених об'єктів є рукотворними (створеними людьми), а які — природними?



2. Уважно розгляньте зображення паркової зони на с. 10-11. З ким гуляє дідусь? Відшукайте на малюнку хлопчика з песиком. Чим відрізняється іграшковий собака від справжнього?






3. Розподіліть зображені об'єкти на природні та рукотворні. Відшукайте рукотворні об'єкти однакової форми; однакового кольору.

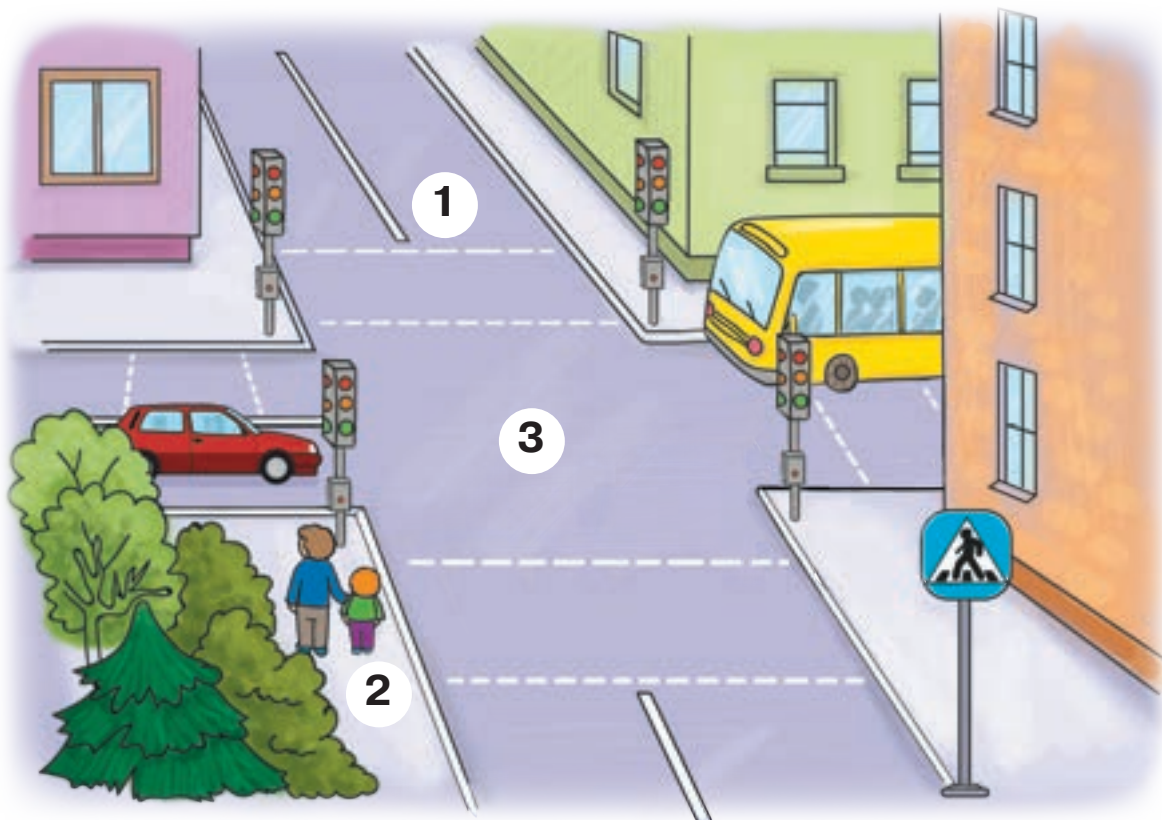


4. Дослідіть, які природні та рукотворні об'єкти можна побачити у вашому класі, школі, на шкільному подвір'ї.


## ДОРОГА ДО ШКОЛИ



-  1. Поміркуй, чому потрібно добре знати ту частину міста (села), де ти живеш. Які небезпечні місця там можуть бути?
-  2. Розгляньте зображення мікрорайону, в якому живуть Дмитрик і Наталочка (с. 10-11). Допоможіть дітям обрати безпечну дорогу до школи.
-  3. Розглянь малюнок. Розкажи, з яких частин складається вулиця і для чого вони призначені. Яке місце на вулиці найнебезпечніше? Чому на перехресті потрібно бути особливо уважним (уважною)?



1 — проїзна частина; 2 — тротуар; 3 — перехрестя.

-  4. Розкажи, що ти знаєш про світлофор. Чому його називають найкращим другом пішоходів?

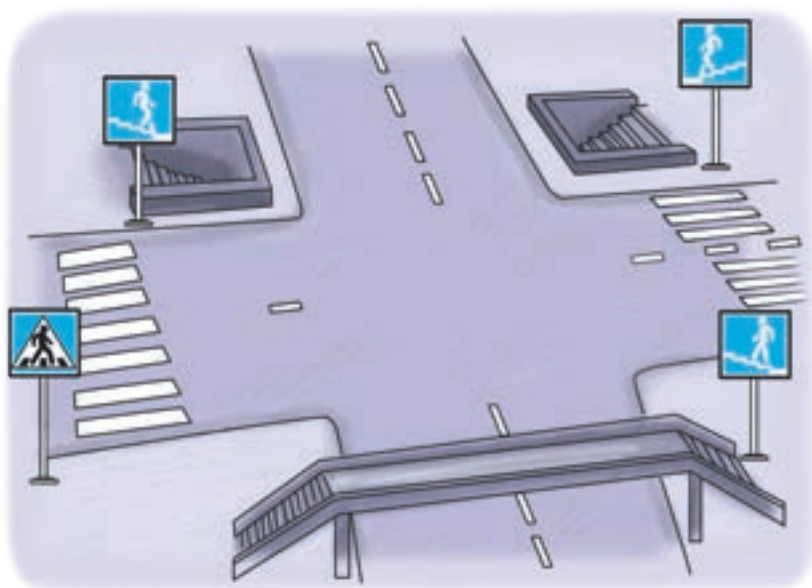




## ПЕРЕХОДИМО ДОРОГУ



1. Де можна переходити проїзну частину вулиці? Які бувають пішохідні переходи? Відшукай на малюнку наземний, підземний і надземний переходи. Опиши знаки, якими вони позначені.



2. Відшукай на малюнку (с. 10-11 ) світлофори для пішоходів та транспорту. Чим вони відрізняються?



3. За поданим нижче малюнком розкажіть, як потрібно переходити дорогу. Розіграйте ситуації переходу дороги.





4. За малюнком на с. 10-11 розкажіть, як діти переходять проїзну частину вулиці. Хто і які правила дорожнього руху порушив?



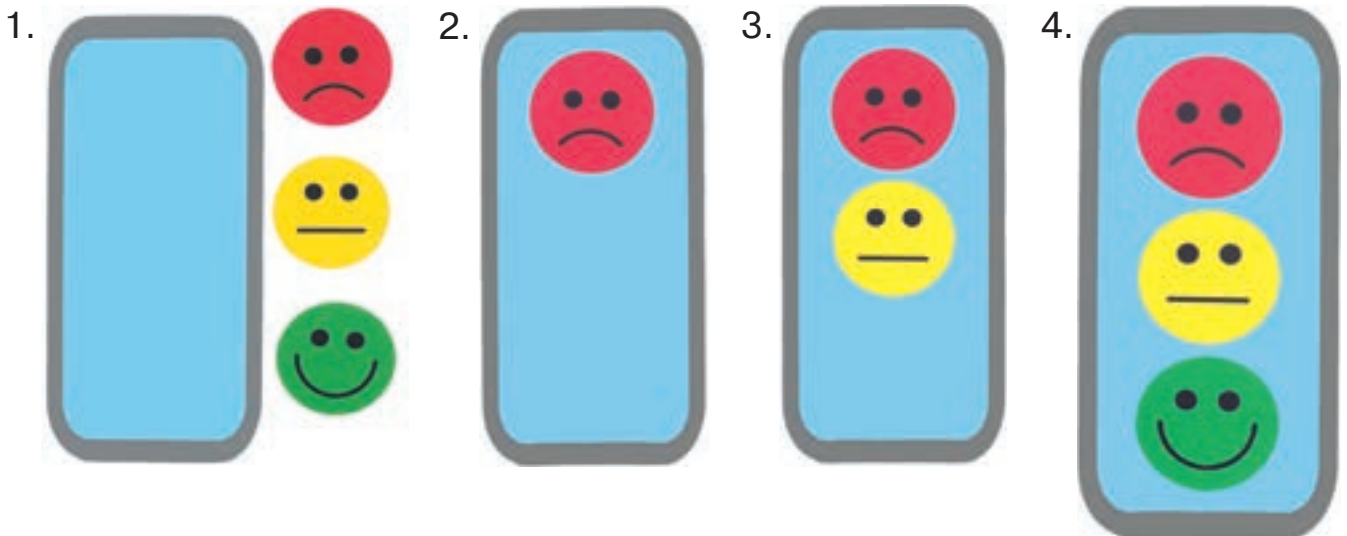
5. Пройди з батьками кілька разів маршрутом «дім — школа — дім». Визнач і намагайся оминати всі небезпечні місця на цьому шляху (ями, будівельні майданчики, каналізаційні люки тощо).



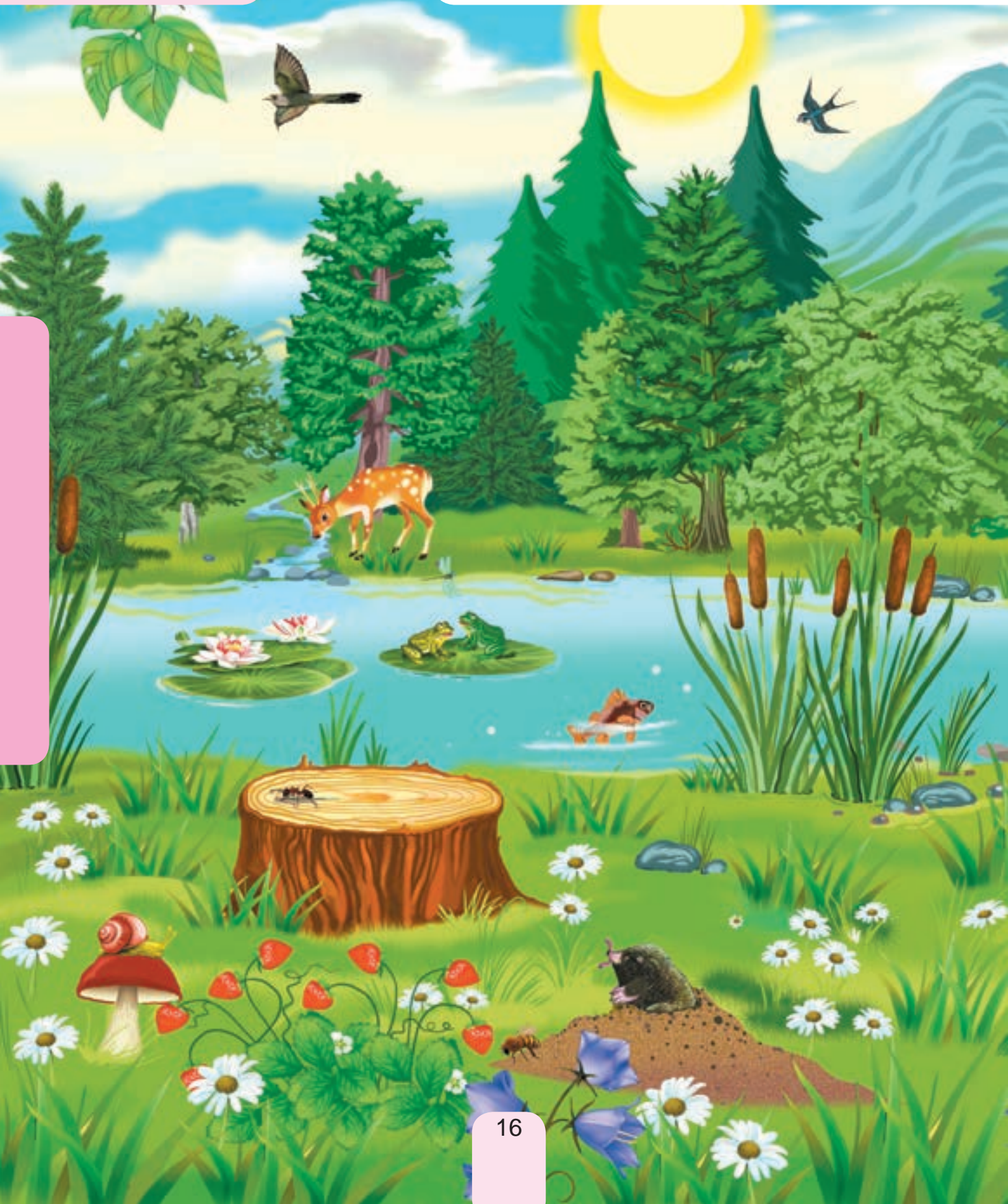
## СВІТЛОФОР



Виготов аплікацію «Світлофор» за поданим зразком.













## РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПРИРОДИ



1. Розглянь таблицю. Розкажи, якою буває природа.

Природа		
Нежива	Жива	
		
		
		



2. Розглянь малюнок на с. 16-17. Які об'єкти, зображені на ньому, належать до неживої природи, а які — до живої? Які з них не належать до природи? Чому?



3. Позмагайтеся, хто назве більше об'єктів живої природи.



4. Поміркуйте і дайте відповіді на запитання.

1 група. Що спільного між Сонцем і Місяцем?

2 група. Що спільного між краплиною дощу і камінням?

3 група. Що спільного між зорями і грибами?



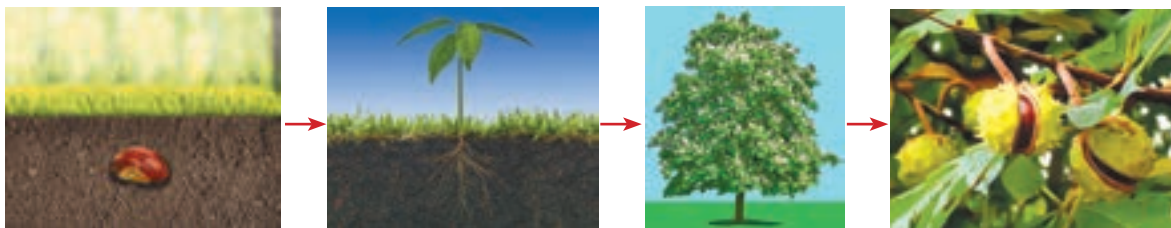
5. Дослідіть, які об'єкти неживої та живої природи є у вашому класі, школі, на шкільному подвір'ї.



## ОЗНАКИ ОРГАНІЗМІВ



- ?** 1. Розглянь ілюстрації. Наталочка вважає, що організми народжуються, дихають, живляться, ростуть, дають потомство. А як думаєш ти? Обґрунтуй свою думку.



2. Поміркуйте, чим подібні та чим відрізняються:

1 група — дзвоники та білка;

2 група — дятел і береза.



3. Розгляньте малюнок на с. 16-17. Обговоріть, що потрібно організмам для життя. Чи можуть організми існувати без неживої природи (сонця, повітря, води, ґрунту)?



4. Розглянь світлини. Які організми мають усе необхідне для життя, а які — ні?





## ЛЮДИНА – ЧАСТИНА ПРИРОДИ І СУСПІЛЬСТВА



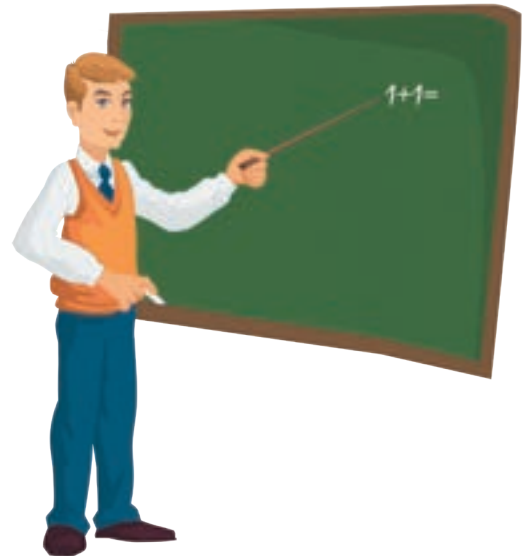
1. Доведіть, що людина належить до живої природи.



2. Поміркуй, чим людина відрізняється від інших організмів.



3. За малюнками розкажи, як росте і розвивається людина. Які зміни відбуваються з організмом людини?



4. З допомогою дорослих вимірй свій зріст і масу тіла.



5. Розкажіть одне одному, коли ви зробили перші кроки, вимовили перші слова, чого навчилися в дошкільному віці.





6. Послухай (прочитай) вірш Платона Воронька «Оленка маленька». Чого уже навчився братик Оленки?

### Оленка маленька

Я навчився умиватись,  
одягатись і взуватись,  
а Оленка ще мала —  
її мама одягла.  
Я з Оленкою гуляю,  
ні за що її не лаю,  
бо вона іще мала,  
лиш ходити почала.

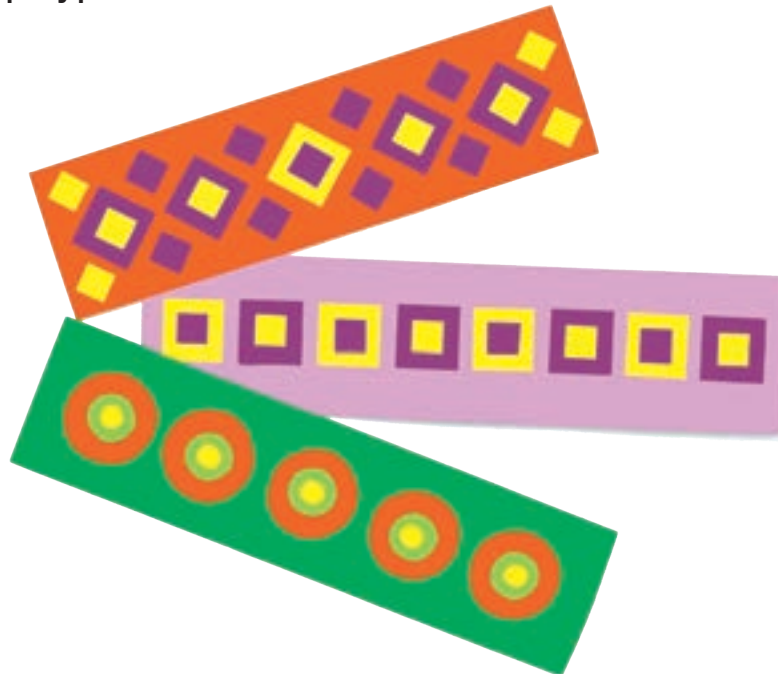


*Платон Воронько*

### ЗАКЛАДКА



Виготов закладку та прикрась її орнаментом із геометричних фігур.





Оля





# СВОЄ ЗДОРОВ'Я



Тарас

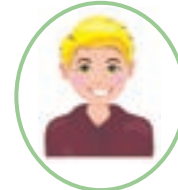




## ОЗНАКИ ЗДОРОВ'Я



1. Розкажи за малюнками, що є ознаками здоров'я.



2. Пригадайте, що ви відчували, коли хворіли. Обговоріть, як уберегтися від хвороб.



3. Розгляньте малюнки на с. 22-23 .

Складіть розповідь про розпорядок дня:

1 група — Олі; 2 група — Тараса.

Чий розпорядок дня корисний для здоров'я? Чому?



4. Разом із рідними склади свій розпорядок дня та намагайся його дотримуватися.



## ПРАВИЛЬНА ПОСТАВА



- ?** 1. Розглянь малюнки. Зверни увагу, як ходять, сидять, стоять діти. У кого з них постава правильна? Чому ти так вважаєш?



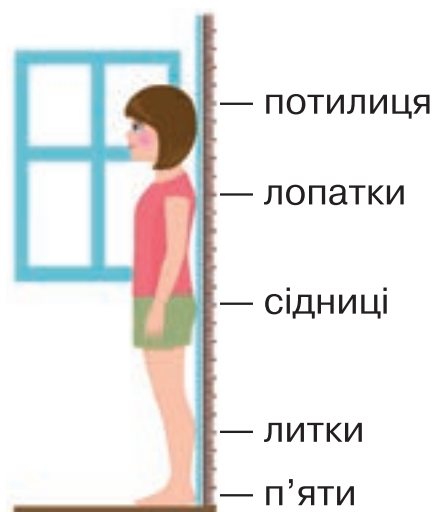
2. З допомогою дорослих визнач, чи правильні в тебе постава та стопи.



правильна стопа



плоска стопа



3. Потренуйтеся, як слід сидіти за партою, носити ранець, ходити, щоб мати правильну поставу.



4. Виконуй вправи для запобігання плоскостопості.



5. Знайди інформацію про вправи для формування правильної постави і стопи. Розучи їх разом з рідними.



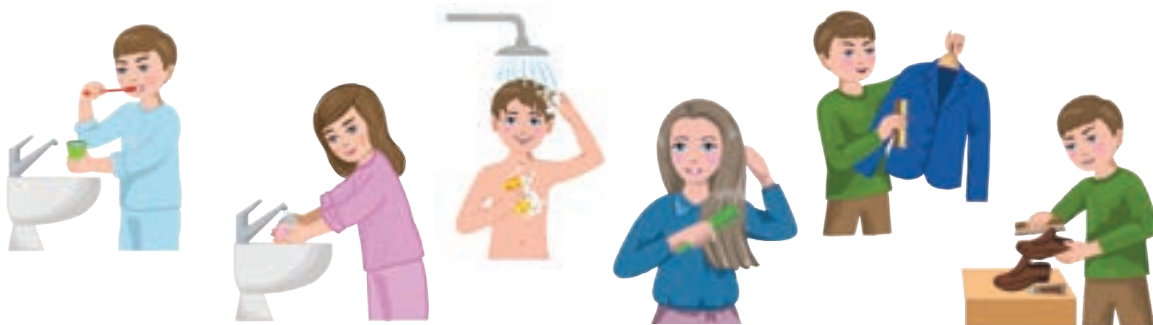
## ОСОБИСТА ГІГІЕНА



1. Обговоріть, яким має бути зовнішній вигляд школяра (школярки).



2. За малюнками розкажи, що потрібно робити, аби завжди мати охайний вигляд.



3. Розглянь малюнок. Коли обов'язково треба мити руки?





4. Розкажи, як ти миєш руки. Розглянь малюнки. Потренуйся правильно мити руки.



5. Назвіть зображені предмети. Обговоріть, для чого вони призначені. Які з них вважаються особистими?



6. Поміркуйте, чому чистота — запорука здоров'я.

## ПРЕДМЕТИ ГІГІЄНИ



Виліпи із пластиліну предмети гігієни за поданим зразком.







Ку-ку!



Я ПІЗНАЮ









## ОРГАНИ ЧУТТІВ



1. Що допомагає нам сприймати запахи, чути звуки, бачити предмети, розрізняти кольори, відчувати смак їжі?



2. Розгляньте малюнок на с. 28-29. Які об'єкти довкілля досліджують діти? Про які ознаки об'єктів вони дізнаються? У який спосіб?



3. За поданими малюнками розкажи, що можна розпізнати завдяки кожному органу чуття.



4. За допомогою органів чуттів визначте колір, форму, запах, смак, розмір:



1 група — яблука; 2 група — груші; 3 група — сливи.



## ПІКЛУВАННЯ ПРО ОРГАНИ ЧУТТІВ



1. Поміркуй, чому потрібно берегти органи чуттів.



2. За малюнками складіть правила:

1 група — «Як зберегти зір»;

2 група — «Як зберегти слух».

Вживайте слова «не можна», «небезпечно», «потрібно».

1.



2.



3. Розгляньте малюнки. Чи всі однаково сприймають світ? Обговоріть, як потрібно ставитися до людей, у яких є проблеми із зором, слухом. Як їм можна допомогти?





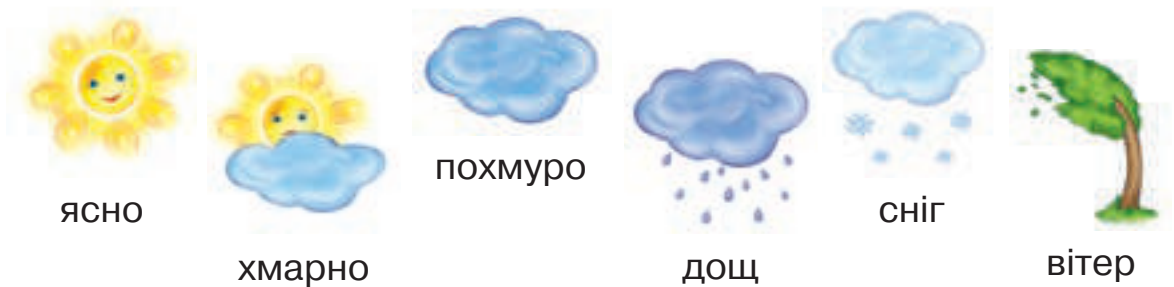
## ДОСЛІДЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ



1. За малюнком на с. 28-29 розкажи, як і за ким спостерігають діти.



2. Розглянь умовні позначення, якими користуються для ведення календаря спостережень за змінами у довкіллі. Що вони означають?



3. Розгляньте календар спостережень за змінами у природі протягом тижня. Обговоріть, якою була погода в четвер (вівторок, неділю). Скільки було похмурих (дощових, сонячних, вітряних) днів у цьому тижні?



Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд



4. Які прилади використовують діти для досліджень?







5. Розглянь малюнки. Що досліджував Дмитрик? Як? Про що він дізнався?



6. Розгляньте насінину і шкаралупу каштана.



Порівняйте їх за формою, розміром, запахом та обстежте на дотик поверхню (гладенька чи шорстка).

Дослідіть, чи тонуть вони у воді.



7. Розглянь дрібний предмет неозброєним оком, а тоді — за допомогою лупи. Коли краще можна його роздивитися: з лупою чи без неї? Поміркуй, чому.



8. Розгляньте малюнок на с. 28-29. Який об'єкт вивчає хлопчик за допомогою лупи? Які ще об'єкти досліджують діти і що для цього використовують?

## ВЕСЕЛИЙ ІЖАЧОК



Виготов із пластиліну та шкаралупи каштана їжачка за поданим зразком.

1.



2.



3.





горобина

шипшина



кабан

опеньки





ліщина

омелюх





## ОЗНАКИ ОСЕНІ



1. Розглянь малюнок на с. 34-35 . Яку пору року зображено? Як її можна розпізнати?



2. Обговоріть, які ознаки осені ви спостерігаєте в неживій природі. Які осінні місяці ви знаєте? Розкажіть про них.



3. Поміркуйте, як життя людей залежить від осінньої погоди.



4. Відгадай загадку. Послухай звуки осені.

Летить, шумить, завиває,  
листя обриває,  
з ним в осіннім гаї  
весело кружляє.

*Наталя Шост*



5. Перевір народну прикмету.

Сонце заходить за хмару — на негоду.

## РОСЛИНИ І ТВАРИНИ ВОСЕНИ



1. За малюнком на с. 34-35 розкажіть про осінні зміни в житті рослин і тварин.



2. Розглянь і назви зображених птахів. Поміркуй, чому цих птахів називають перелітними.



лелека



зозуля



шпак



ластівка



лебідь



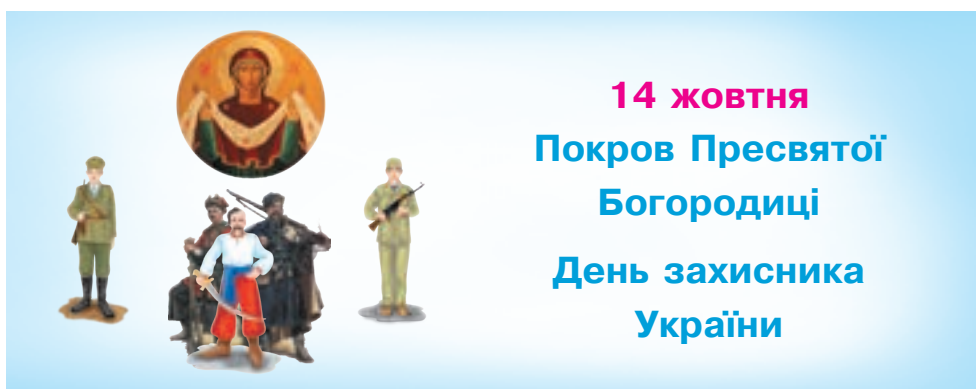
3. Розгляньте опалі листки: зелений і жовтий. Порівняйте їх. Які вони на дотик? Який листочок пружний, а який — сухий? Чому? Стисніть листки у долонях. Чи шарудять вони? Який запах у листочків? Перевірте, чи тонуть вони у воді.



## ОСІННІ ДЕРЖАВНІ ТА НАРОДНІ СВЯТА



1. Розглянь плакат. До якого свята його зображено? Кого називають захисниками Вітчизни? Чому українці відзначають велике державне свято — День захисника України — саме на Покрову?







2. Чи бували ви у місцях пам'яті свого міста (села)? Яких правил поведінки там слід дотримуватися?



Пам'ятник Героям Небесної сотні та загиблим воїнам АТО у селищі Рожнятів Івано-Франківської області.

*Автор проекту скульптор В. Вільшук*



3. Кого з жителів твого міста (села) можна назвати героєм? Чому?

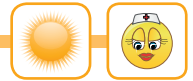



4. За поданими малюнками розкажи, які роботи люди намагаються завершити, згідно з давніми традиціями, до Покрови. Яке свято влаштовують після збору урожаю?



5. Існує звичай: на свято Покрови робити подарунки бідним та сиротам. Поміркуйте, що таке милосердя. Чому треба бути милосердними?

## ДАРУНКИ ОСЕНІ



- ?** 1. Чому осінь називають щедрою? Які турботи у людей восени?
-  2. Назвіть зображені дарунки осені. Розкажіть, де ростуть та для чого люди вирощують:  
1 група — овочі; 2 група — фрукти.



- ?** 3. Чи вирощує твоя сім'я овочі та фрукти? Якщо так, то які?



Порівняй картоплину і кавун. Що між ними спільного? Що відмінного?



4. Пограйте в гру «Магазин овочів та фруктів». Розподіліть між собою ролі продавця та покупця.

## ЯБЛУКО



Виліпи із пластиліну яблуко за зразком.





## ХАРЧУЄМОСЯ ПРАВИЛЬНО



1. Поміркуй, для чого людині потрібна їжа.



2. Розкажіть одне одному, які продукти ви вживаєте щодня. Чому слід споживати різноманітну, якісну й корисну їжу? Які продукти шкідливі для здоров'я?



3. Складіть правила поведінки під час прийому їжі за поданими нижче знаками. Поміркуйте, чому не можна куштувати незнайомі продукти без дозволу дорослих.







4. Чи дотримуєшся ти режиму харчування, тобто їси 4–5 разів на день в один і той же час? Розкажи про свій режим харчування.



5. Розгляньте малюнки. Що відбулося спочатку, а що — потім? Складіть коротку розповідь.



## КИЛИМОК З ОСІНЬОГО ЛИСТЯ



Виготов з опалого листя аплікацію «Осінній килимок» за поданим зразком.







# СОЛЦЕ В МОЕМУ









## ЗНАЧЕННЯ СОНЦЯ ДЛЯ ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ



1. Розглянь, як змінюється висота Сонця на небосхилі протягом дня. Коли надворі найтепліше: вранці, у полудень чи ввечері? Поміркуй, чому настає ніч.



2. Розгляньте малюнки на с. 42-43 . Де яка пора року зображена? У яку пору року в полудень Сонце перебуває найвище на небосхилі, а в яку — найнижче? Яка пора року найтепліша? Чому?



3. Оберіть один із зображених організмів. Уявіть, що це ви. За що ви подякували б Сонцю? Пофантазуйте, що сталося б із живою природою на Землі, якби згасло Сонце. Придумайте вранішнє привітання до Сонця.



4. Поспостерігай за кімнатною рослиною у класі, яка стоїть у затіненому місці. Куди тягнуться її стебла та листки?



## ТІНЬ ТА «СОНЯЧНИЙ ЗАЙЧИК»



1. Розглянь малюнки на с. 42-43 . Назви об'єкти, які утворюють тінь. Поміркуй, чому вона з'являється. Чи може сонячне світло пройти крізь будинок, дерево, тіло людини, скло у вікні, повітря? Чому?



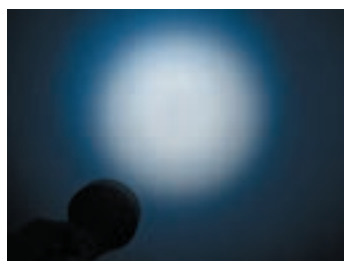
2. Розгляньте малюнки на с. 44 (завдання 1). Коли тіні від об'єктів довші: вранці чи в полудень, у полудень чи ввечері?



3. Проведіть досліди.



*Дослід 1.* Посвітить ліхтариком на стіну. Що ви бачите? Підставте руку під струмінь світла. Що з'явилося на стіні? Чому? Спробуйте і ви утворити кумедні тіньові фігури, як показано на світлині.



*Дослід 2.* Покладіть яблуко на стіл. Посвітить на нього ліхтариком зверху, збоку. Куди падає тінь? Коли вона довша, а коли — коротша? Коли тінь від яблука не утворюється?



4. За малюнком поясни, як отримати «сонячного зайчика». Продемонструй це практично.





5. Спробуйте погратися на перерві зі своєю тінню.



6. Позмагайтеся, хто більше знає загадок про Сонце.



7. Уяви себе сонячним промінчиком. Куди тобі хотілося б помандрувати? Чому?



## СОНЦЕ КОРИСНЕ І ШКІДЛИВЕ



1. Розгляньте малюнки. Обговоріть, які є способи загартовування.







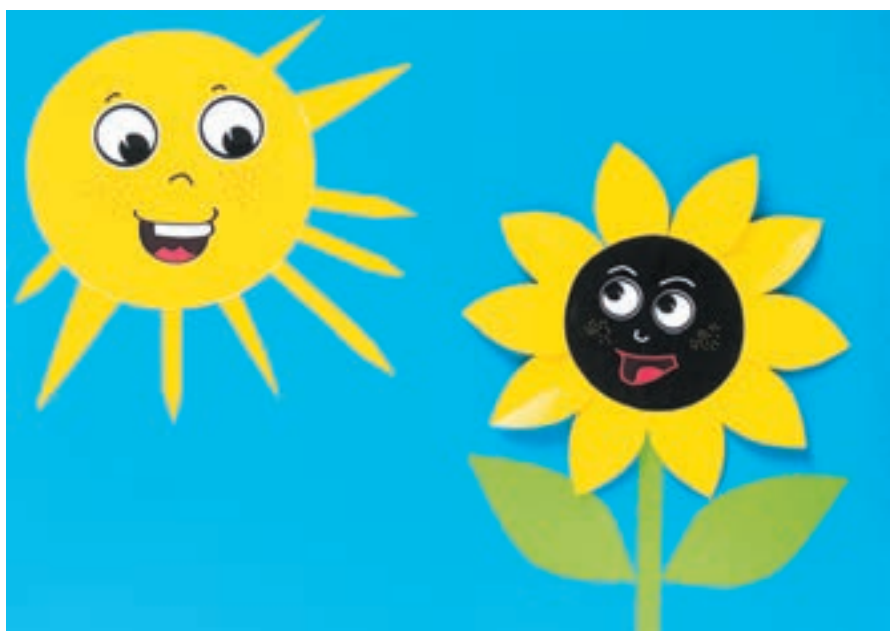
2. За поданими малюнками розкажіть, як діти відпочивають у сонячну погоду. Кому з них сонячні промені можуть зашкодити? Чому? Порадьте Наталочці та Дмитрикові, яких правил слід дотримуватися, приймаючи сонячні ванни.



## СОНЦЕ ТА СОНЯШНИК



Виготов аплікацію «Сонце та соняшник» за зразком.





# ПОВІТРЯ





# НАВКОЛО МЕНЕ





## ВЛАСТИВОСТІ ПОВІТРЯ



1. До якої природи належить повітря? Доведи це.



2. Розгляньте малюнок на с. 48-49. Завдяки чому можна перекоонатися, що навколо нас є повітря? Відшукайте на малюнку предмети, усередині яких є повітря.



3. Виконай дóсліди. Зроби висновки.



*Дослід 1.* Махни віялом (аркушем паперу) перед обличчям. Що відчуваєш? Чи бачиш ти повітря? Чи має воно запах? Чи може повітря рухатися?



*Дослід 2.* Надуй повітряну кульку. Що знаходиться всередині кульки? Випусти з неї повітря. Що ти чуєш?



*Дослід 3.* Опустити трубочку у воду і подуй. Де міститься повітря? Подуй на долоню. Яке повітря ти видихаєш: тепле чи холодне?



*Дослід 4.* Кинь кубик цукру в прозору посудину з водою. Що ти бачиш? Чому з'явилися бульбашки?




- ?** 4. Спробуй з'ясувати, який із зображених м'ячів важчий. Чому?



- ?** 5. Чи знаєш ти, що вітер — це рух повітря? Визнач, на якому з малюнків зображено вітерець, вітер, вітрище.



-  6. Пограйте у гру «Я — вітер». Погойдуванням тулуба і рук покажіть легенький вітерець, помірний вітер і сильний вітер.



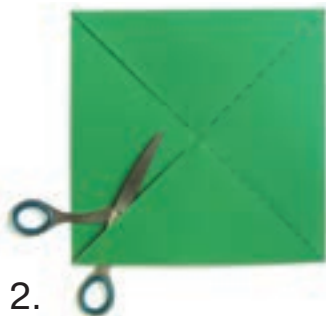
## ВІТРЯЧОК



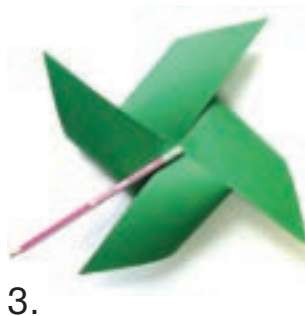
Зроби із цупкого паперу вітрячок. Прикріпи його канцелярською кнопкою до простого олівця з гумкою на кінці. Спробуй «спіймати» на прогулянці вітер.



1.



2.



3.



4.



## ЗНАЧЕННЯ ПОВІТРЯ ДЛЯ ЖИВОЇ ПРИРОДИ



1. Проведіть дослід, як зображено на малюнках. Поміркуйте, для чого людині необхідне повітря.



2. За малюнком на с. 48-49 визнач об'єкти живої природи, яким потрібне повітря.



3. Розгляньте малюнки. Обговоріть, де зображено корисну дію вітру, а де — шкідливу.





# ДБАЄМО ПРО ЧИСТОТУ ПОВІТРЯ



1. Розглянь малюнки. Розкажи, що забруднює повітря та як люди дбають про його чистоту. Поміркуй, чому рослини називають зеленими друзями людини.



2. Допоможіть Дмитрикові та Наталочці скласти поради, як дбати про чистоту повітря:

1 група — вдома;

2 група — в класі.



3. Обговоріть, хто із зображених дітей правильно приймає повітряні ванни. Чому якомога більше часу потрібно проводити на свіжому повітрі?





# ДИВОВИЖНА









## ЗНАЧЕННЯ ВОДИ ДЛЯ ЖИВОЇ ПРИРОДИ



1. Розглянь малюнок на с. 54-55. Які об'єкти неживої і живої природи тут зображені? Поміркуй, кому потрібна вода. Пофантазуй, що сталося б із організмами, якби раптово на Землі зникла вода.



2. За малюнками складіть розповідь про значення води для людини.



3. Хто із зображених дітей чинить правильно, а хто — ні? Поясни, чому. Порадьте однокласникам, як потрібно піклуватися про чистоту води (річок, озер, ставків, морів).





**?** 4. Яку воду не можна пити? Чому?



5. Обговоріть, як ви розумієте прислів'я.

- Без дощу і трава не росте.
- Не брудни криниці, бо схочеш водиці.



6. За малюнками розкажіть, як загартовуватися водою.

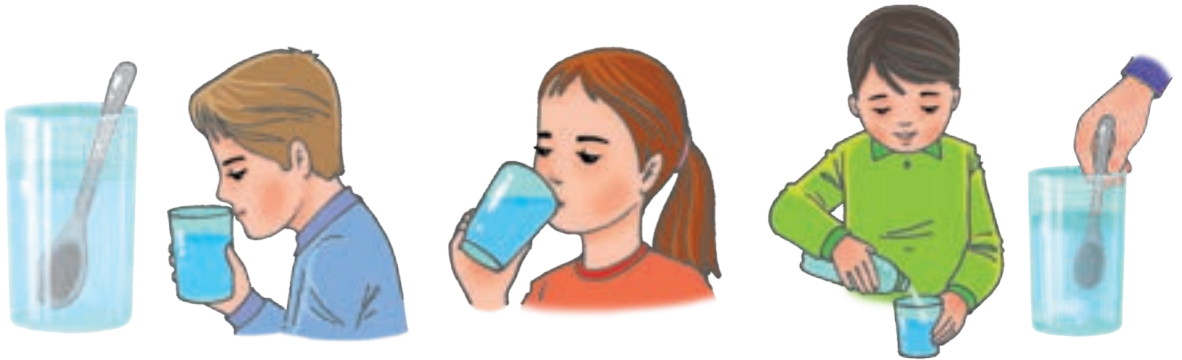




## ВЛАСТИВОСТІ ВОДИ



1. Проведи досліди за поданими малюнками.  
Якого кольору вода? Чому ти бачиш ложку у склянці з водою? Чи має вода запах? Яка вода на смак? Чому воду можна перелити з однієї посудини в іншу? Якої форми вода? Куди зникає цукор у воді? Зроби висновок, які властивості має вода.



2. За малюнками розкажіть, якою буває вода.



3. З'ясуй, куди зникає вода з калюжі.





## ВИКОРИСТОВУЄМО ВОДУ ЕКОНОМНО



1. Розгляньте малюнки. З'ясуйте, хто економно використовує воду, а хто — ні. А як у вашій сім'ї економлять воду?



2. Розгляньте малюнки. Як, на вашу думку, можна зменшити витрату води у кожному випадку? Коли вода може накоїти лиха?



## АКВАРІУМ



Виготов аплікацію «Акваріум» за поданим зразком.

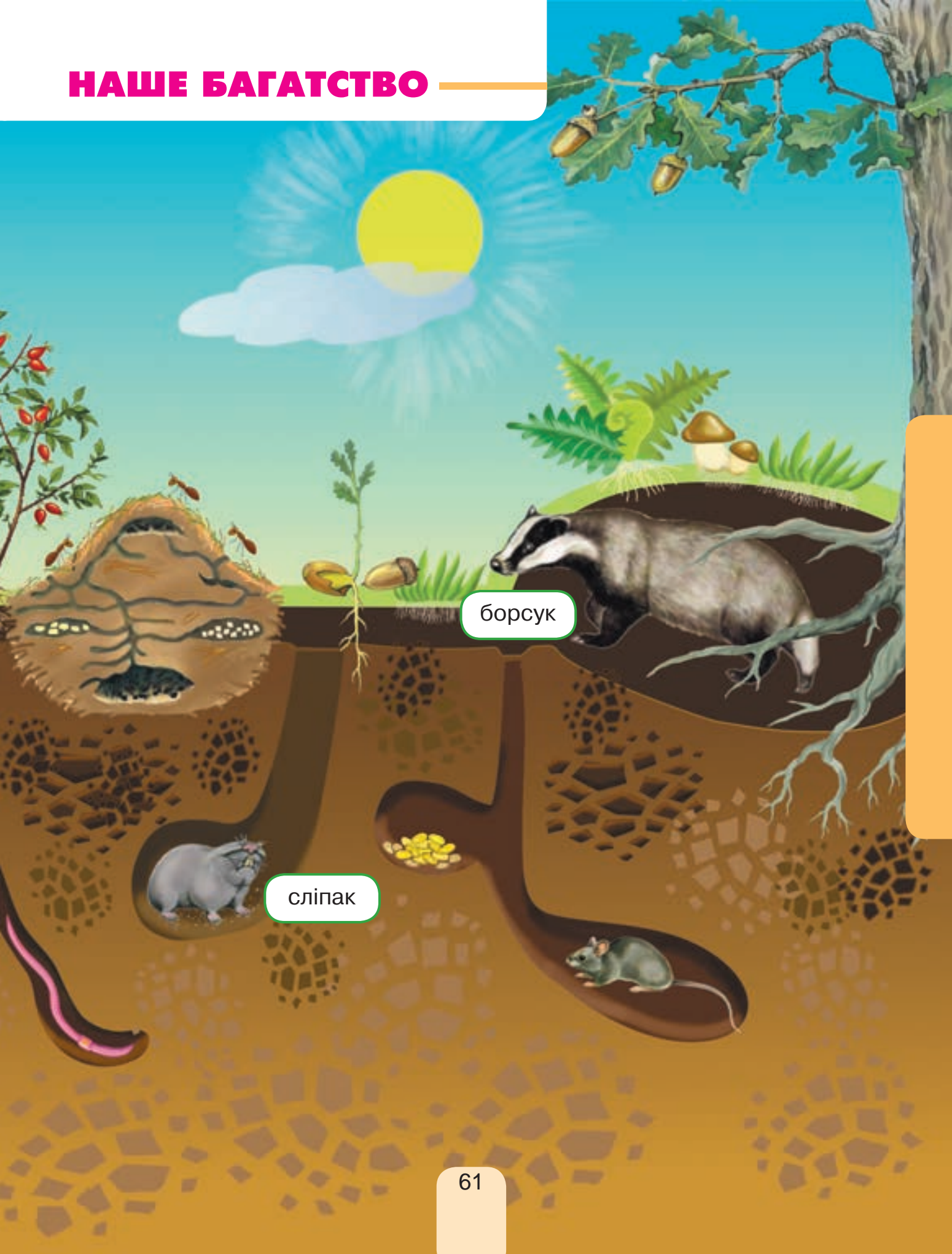




ХОМ'ЯК

личинка  
хруща





борсук

сліпак



## ЗНАЧЕННЯ ҐРУНТУ ДЛЯ ЖИВОЇ ПРИРОДИ



1. Розглянь малюнок на с. 60-61 . До якої природи належить ґрунт? Назви організми, яким для життя необхідний ґрунт. Для яких тварин ґрунт є домівкою?



2. Розглянь і порівняй вологий та сухий ґрунт за кольором, запахом, на дотик. Кинь грудочку сухого ґрунту у склянку з водою. Що спостерігаєш? Чому з'явилися бульбашки?



3. Поміркуйте, для чого людині потрібен ґрунт. За малюнками розкажіть, як дбати про ґрунт, щоб виростити гарний урожай овочів.









- ?** 1. Розглянь малюнки. Розкажи, як хліб на стіл приходить.



- ?** 2. Які українські традиції пов'язані з хлібом?
-  3. Поясни, як ви розумієте народну мудрість.  
У народі хліб, як матір, поважають.
-  4. Позмагайтеся, хто назве більше харчових продуктів, які виготовляють із борошна.



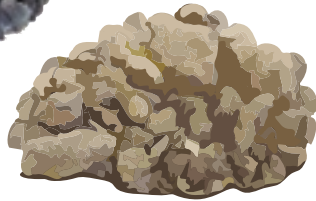
## БАГАТСТВА ЗЕМЛІ



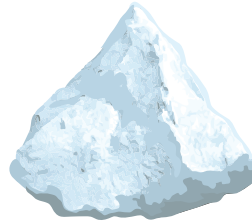
1. Де можна побачити зображені об'єкти? До якої природи вони належать? Чому ти так вважаєш?



каміння



глина



крейда



пісок



2. Виконайте досліді.



*Дослід 1.* Обстежте глину, пісок, крейду і камінь. Які ці об'єкти на дотик? Якого вони кольору? Чи мають запах? Який об'єкт твердий? крихкий? сипучий? в'язкий?



*Дослід 2.* В одну склянку насипте піску, в другу — глини. Налийте трохи води. Поспостерігайте, що добре пропускає воду, а що — ні.







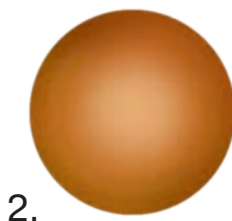
3. Розглянь малюнки. Розкажи, де і як людина використовує глину, крейду і камінь.



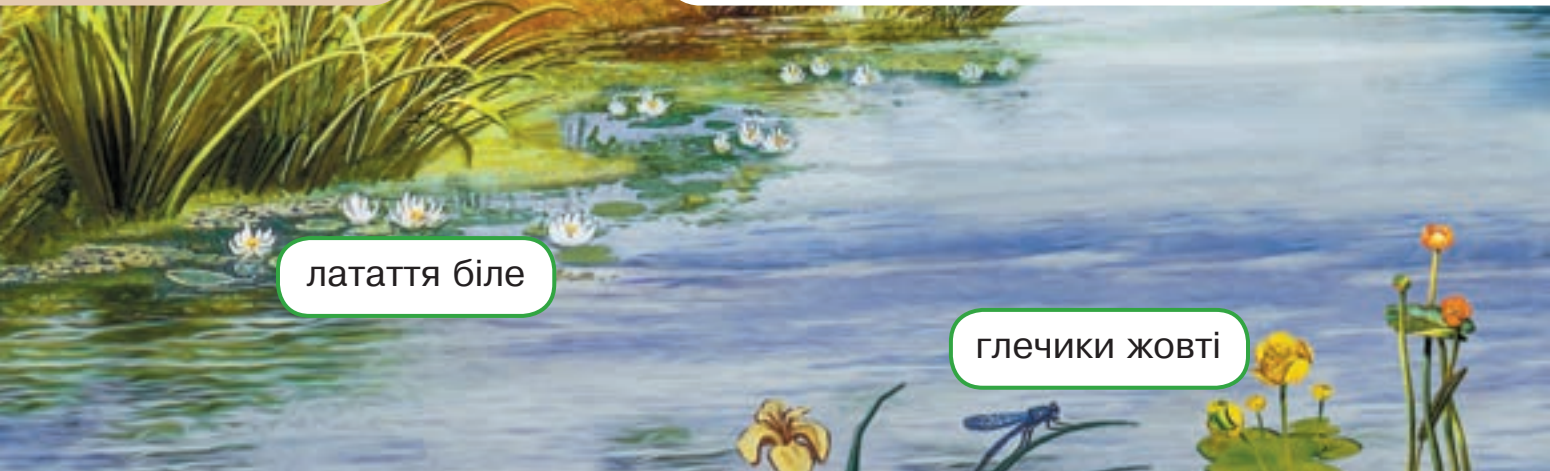
## ГЛИНЯНА МИСОЧКА



Виліпи з глини мисочку за поданим зразком.







латаття біле

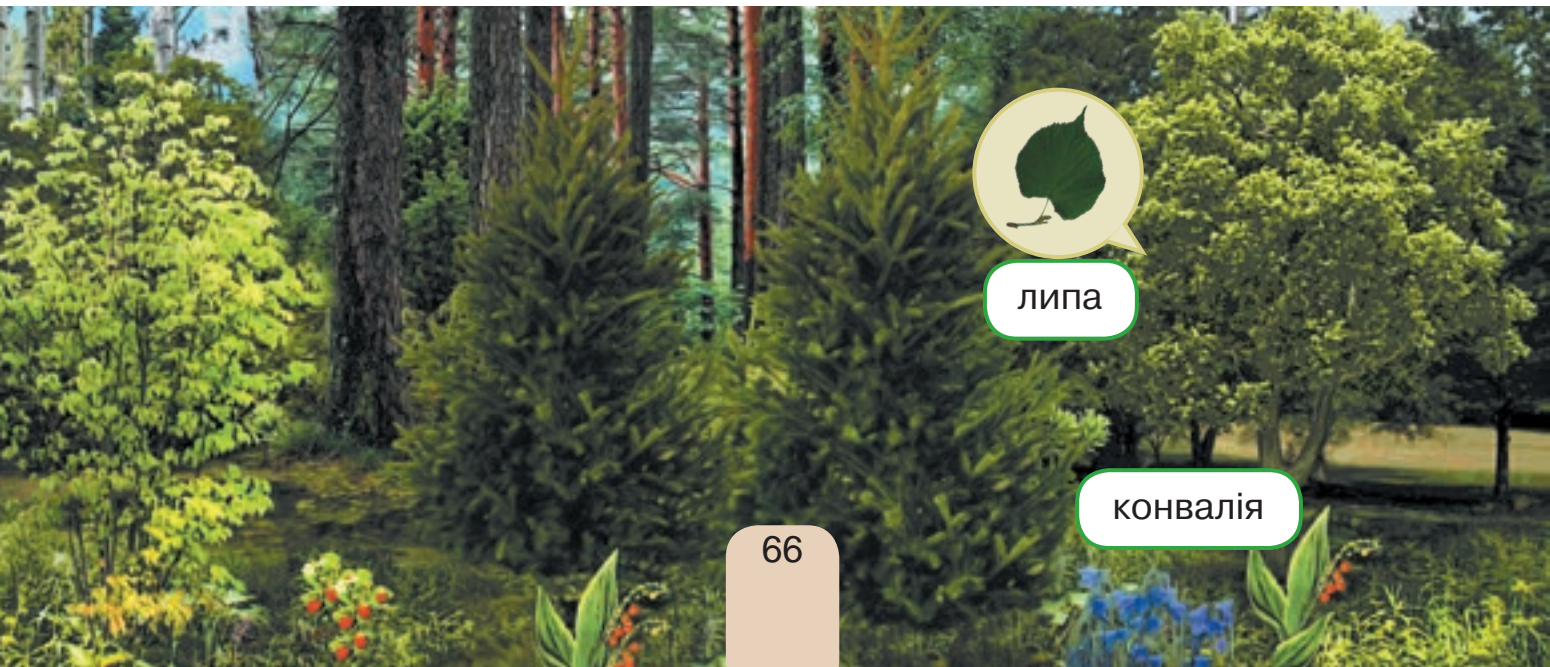
глечики жовті



королиця



конюшина



липа

конвалія





цукровий буряк



ВИШНЯ

чорна смородина



бюзок

іриси





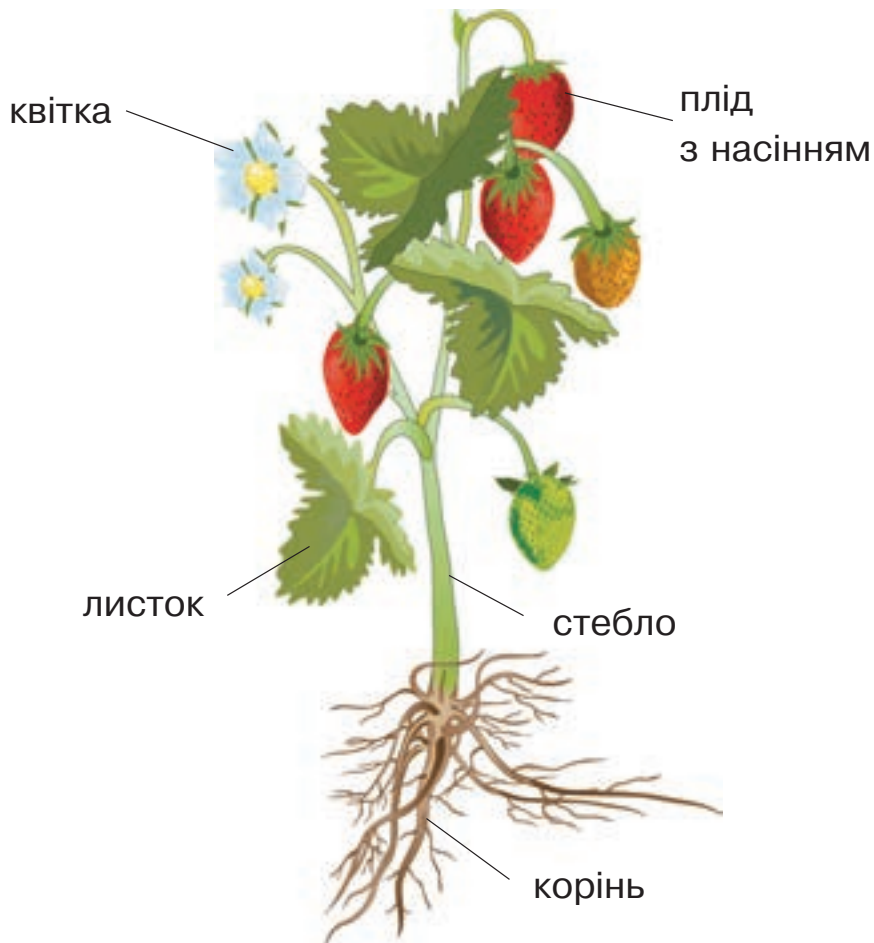
## РОСЛИНИ — ОРГАНІЗМИ



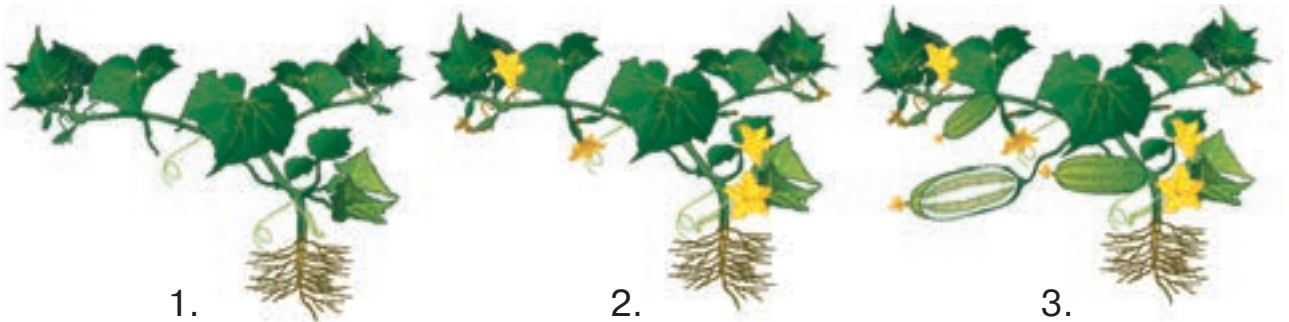
1. Розглянь малюнок на с. 66-67. До якої природи належать рослини? Чому? Де вони ростуть? Що необхідне рослинам для життя?



2. Досліді будову квіткової рослини. Назви частини суниці.



3. Яку рослину зображено на поданих малюнках? Чим відрізняються ці зображення?





## РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН



1. Розгляньте малюнки. Назвіть дерево, кущ, трав'янисту рослину. У якої рослини одне міцне тверде стебло (стовбур)? декілька міцних твердих стебел? м'яке соковите стебло?



каштан



ліщина



волошка



2. Порівняйте зображені рослини. Чим вони подібні? Чим відрізняються? У якої рослини листки голчасті (хвоїнки), а в якої — широкі? Поміркуйте, які рослини називають хвойними, а які — листяними.



ялина



яблуня



3. Розпізнай і назви зображені на с. 66-67 дерева, кущі, трав'янисті рослини.



## РОСЛИНИ У ЖИТТІ ЛЮДЕЙ



1. Розглянь малюнок на с. 66-67. Розкажи, які рослини ростуть у полі (на городі), в саду, у лісі, на клумбі. Які з них вирощують люди, а які — ні? Поміркуй, чому одні рослини називають дикорослими, а інші — культурними.



2. Обговоріть, для чого людина вирощує культурні рослини.



перець



картопля



лілія



цибуля



морква



тюльпан



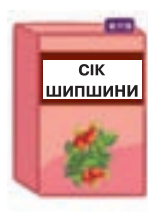
буряк



3. За малюнками розкажи, як людина використовує дикорослі рослини.



4. Поміркуй, чому рослини потрібно охороняти.







5. Розгляньте малюнки. Хто з дітей дбайливо ставиться до рослин, а хто — ні? Розкажіть, яких правил треба дотримуватися, щоб зберегти рослини в природі.



6. Обговоріть, що ви можете зробити для охорони рослин.

## ОСІННЄ ДЕРЕВО



Виготов аплікацію із рваного паперу за поданим зразком.



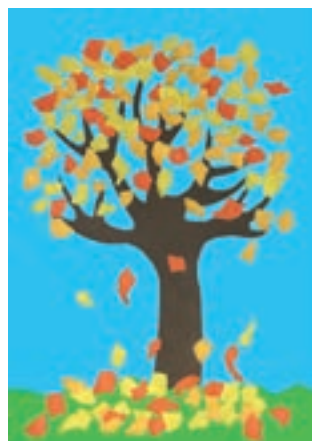
1.



2.



3.



4.





чопля

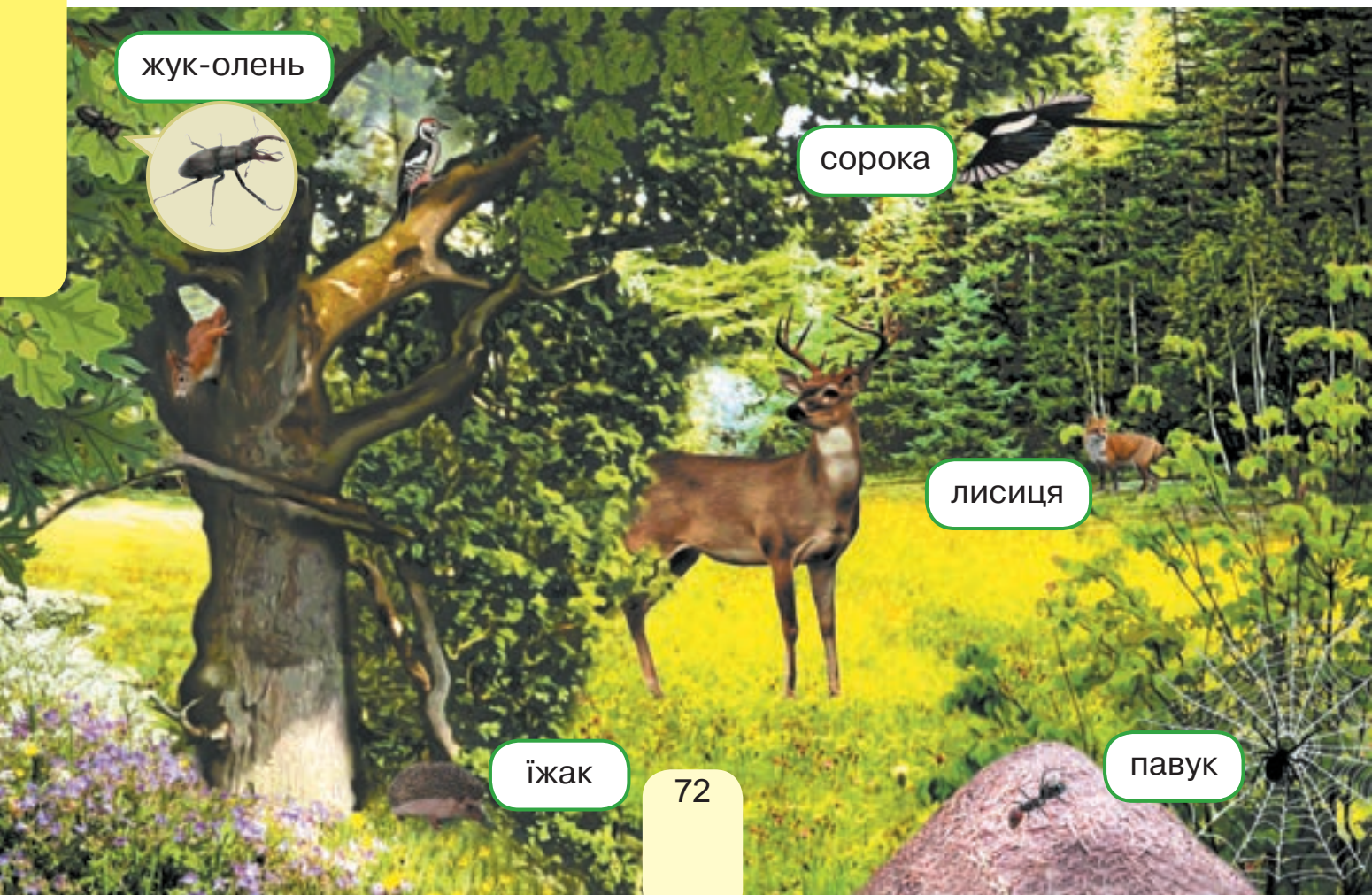
видра

бабка

йорж

щука

плотва



жук-олень

сорока

ЛИСИЦЯ

їжак

павук



# ТВАРИН



ластівка

оса

джміль

коник зелений



качка

гуска

бджола

карась





## ТВАРИНИ — ОРГАНІЗМИ



1. Розглянь малюнки на с. 72-73 . Які із зображених тварин тобі відомі? Де вони живуть? Хто з них бігає? літає? повзає? плаває? скаче?



2. Доведіть, що тварини — організми. Що необхідне тваринам для життя?



3. Розглянь зображення господарства на с. 73 . Назви тварин, які живуть поруч з людиною і про яких вона дбає.



4. Порівняйте зображених тварин. Чим вони схожі? Чим відрізняються? Які з цих тварин самі добувають собі їжу? Яких тварин називають дикими, а яких — свійськими?



5. Поміркуй, чи «спілкуються» тварини між собою. Як?



6. Як люди допомагають диким тваринам? Що під силу зробити тобі і твоїм ровесникам для захисту тварин?







7. Розгляньте малюнки. Хто з дітей дбайливо ставиться до тварин, а хто — ні? Обговоріть, як треба поводитися в природі, щоб не зашкодити тваринам.



## ГОДІВНИЧКА ДЛЯ ПТАХІВ



Виготов годівничку для птахів за поданим зразком.



1.



2.



3.



# РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТВАРИН

## КОМАХИ



1. Назви́ зображених на с. 72-73 комах. Що спільного між ними? Чим вони відрізняються?



2. Розгляньте зображення метелика. Назвіть частини тіла комах. Полічіть, скільки в неї ніг.



3. Розкажи, чим живляться зображені комах.



метелик



хрущ



сонечко



4. Поміркуйте, яка із зображених нижче тварин не належить до комах. Чому?



Порівняйте муху і бджолу за розміром, забарвленням, будовою тіла.



бджола



муха




колорадський жук

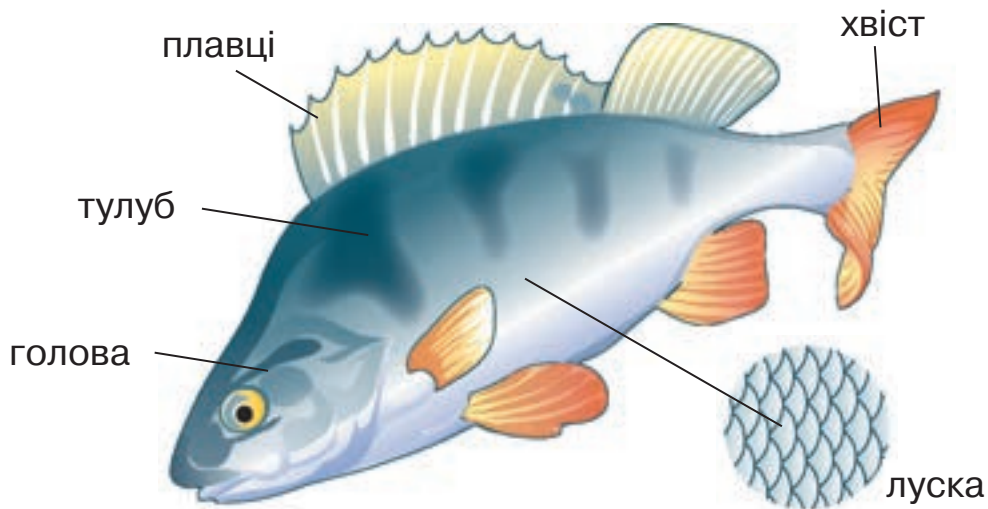


павук




## РИБИ

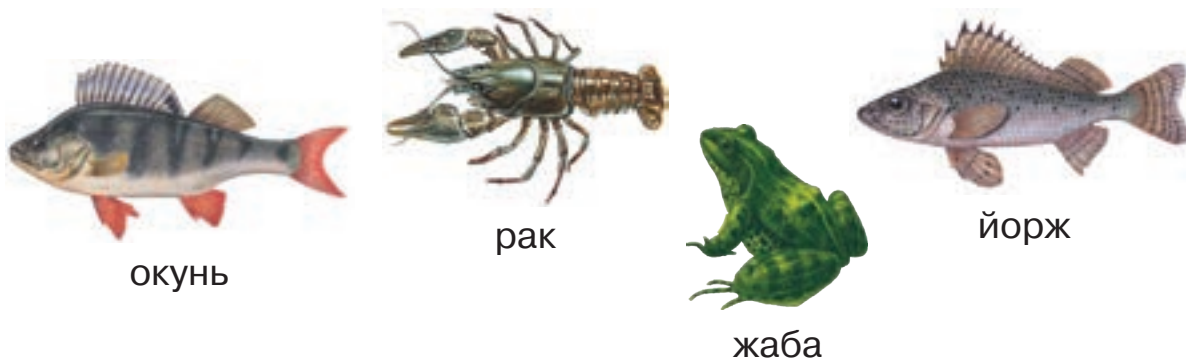
- ?** 1. Назви́ зображених на с. 72-73 риб. Чим вони подібні та чим відрізняються?
-  2. Розгляньте малюнок. Назвіть частини тіла риби. Чим укрите її тіло?




- ?** 3. За малюнком розкажи, чим живляться риби.

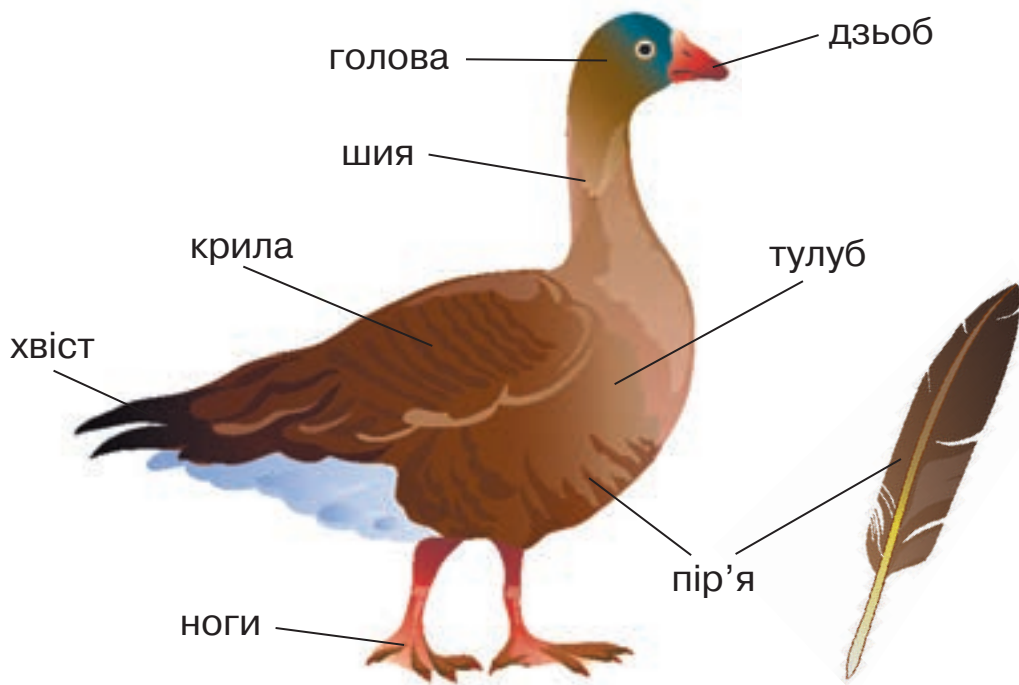



-  4. З'ясуйте, які із зображених тварин є рибами, а які — ні. Чому?




## ПТАХИ

- ?** 1. Назви́ зображених на с. 72-73 птахів. Що спільного між ними? Чим вони відрізняються?
-  2. Розгляньте малюнок. Назвіть частини тіла гуски. Чим укрите її тіло?



-  3. Розгляньте малюнок і назвіть зображених птахів. Розкажіть, чим вони живляться.



-  4. Поспостерігай, чи «спілкуються» між собою птахи біля годівнички. Як? Хто подає звуки голосніше, а хто — тихіше?

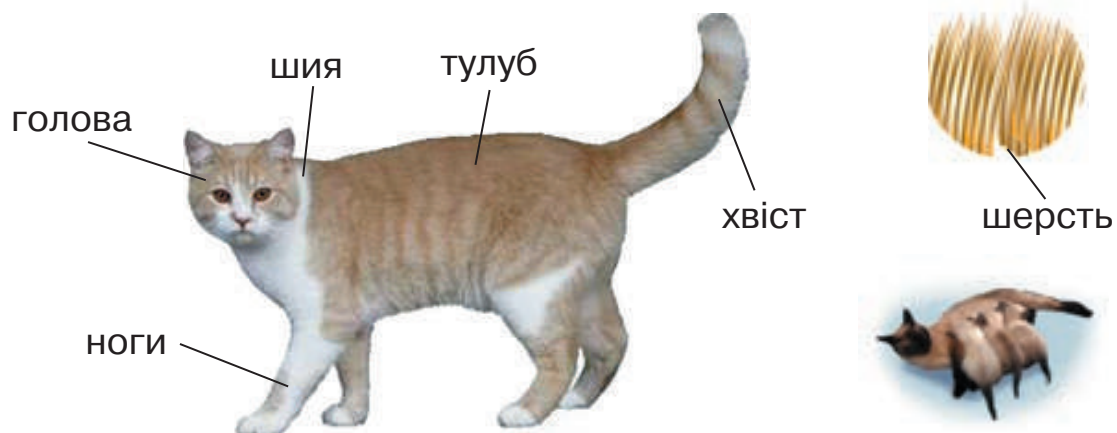


## ЗВІРІ

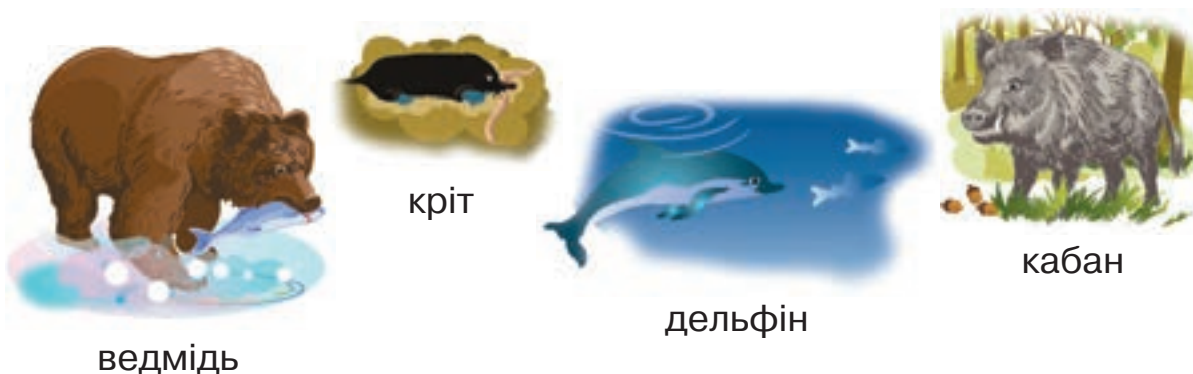
**?** 1. Назви́ зображених на с. 72-73 звірів. Виділи їхні спільні та відмінні ознаки.



2. Розгляньте малюнок. Назвіть частини тіла kota. Чим укрите тіло цієї тварини? Розкажіть, чим кішка вигодовує кошенят.



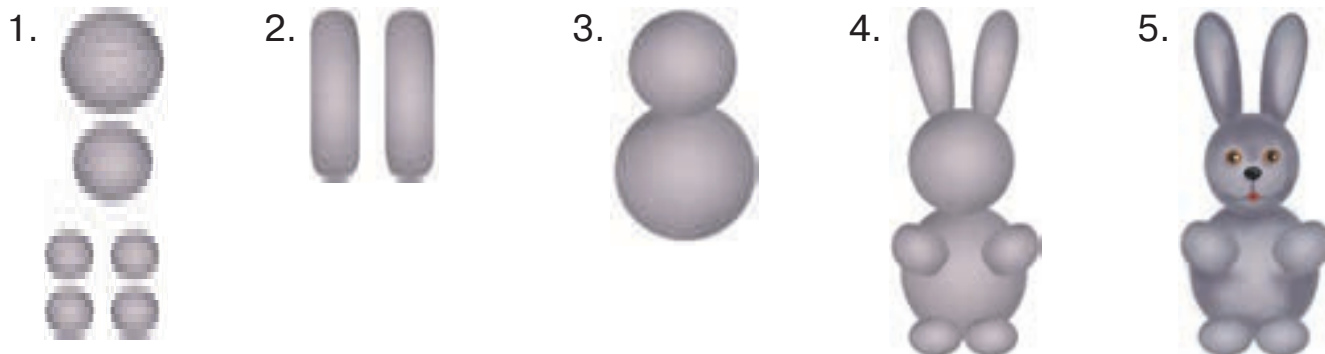
3. Де живуть зображені звірі? Чим вони живляться?



## ЗАЙЧИК



Виліпи з пластиліну зайчика за поданим зразком.

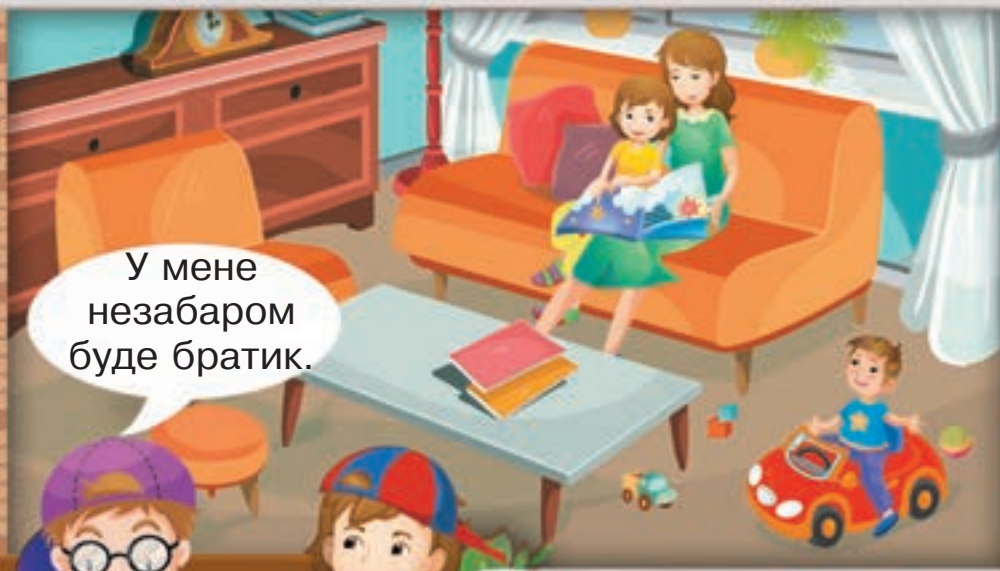




Нас у сім'ї четверо.

З нами живуть дідусь і бабуся.





У мене  
незабаром  
буде братик.

Мій тато живе  
не з нами.



## ЧЛЕНИ СІМ'Ї, РОДИНИ



1. Розглянь малюнок на с. 80-81 . Розкажи, які бувають сім'ї. Спробуй визначити з розмови дітей, хто з якої сім'ї. Яка сім'я у тебе?



2. Прочитай вірш. Про яких членів своєї сім'ї розповідає дівчинка?

Дуже гарна в нас сім'я,  
в кожного — своє ім'я:  
дід Тарас, бабуся Зоя,  
тато Ігор, мама Оля,  
брат Андрій,  
сестричка Валя,  
а мене зовуть Наталя.

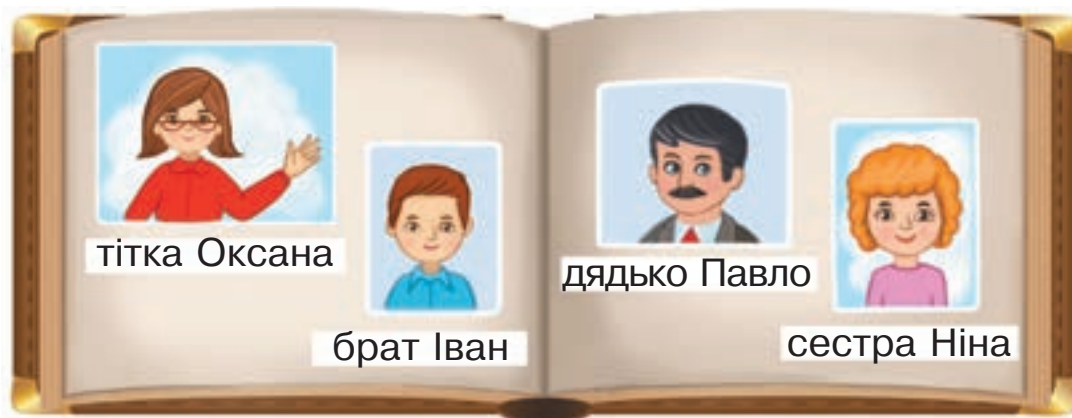
*Наталя Шост*



3. Розглянь намальоване Наталочкою родинне дерево. Розкажи, кого на ньому зображено.



4. Розгляньте світлини родичів Дмитрика. Розкажіть одне одному про своїх родичів.





## ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї



1. Розгляньте малюнки. Що роблять батьки і діти в цих сім'ях? Обговоріть, чого можна навчитися у кожній сім'ї, а що треба зробити по-іншому.



2. Які обов'язки можуть бути в дітей удома? Розкажіть одне одному, за що відповідаєте в сім'ї ви. Кому допомагаєте?



3. Чи дають тобі батьки кишенькові гроші? Як ти їх витрачаєш? Чому потрібно бути заощадливим?



4. Як ти ставишся до батьків, коли вони не в змозі купити тобі те, що ти хочеш?

- ?** 5. Чому потрібно слухатися батьків? До кого з членів сім'ї ти звертаєшся по допомогу?
- ?** 6. Поміркуй, чому зображена тут мама дуже втомлюється. Що під силу зробити тобі чи твоїм ровесникам?



## ВІТАЛЬНА ЛИСТІВКА

Виготов листівку до дня народження для когось із рідних.





## СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ



1. За малюнками розкажіть, як піклуються про здоров'я у цій сім'ї. Які традиції збереження здоров'я є у ваших родинах?



2. Розглянь малюнок. Що, на твою думку, святкує родина? Як поведяться діти? Що ти порадиш тим, хто не дотримується правил поведінки за столом?



3. Які свята відзначають у твоїй родині? Розкажи, як це відбувається.



4. Яку сім'ю, на вашу думку, можна назвати дружною? Придумайте й розіграйте історії з життя дружної сім'ї.





# БІЛОСНІЖНА



ВОBK

їжак

ящірка





снігур

ЩИГЛИК





## ЗИМА — НАЙХОЛОДНІША ПОРА РОКУ



1. Розглянь малюнок на с. 86-87 . Яка пора року зображена? Як її можна розпізнати?



2. Які зміни відбулися в неживій природі з настанням зими? Поміркуйте, чому зиму називають найхолоднішою порою року. Які зимові місяці ви знаєте? Розкажіть про них.



3. Як слід одягатися взимку? Що ти одягаєш, коли йдеш до школи? А на прогулянку? Чому? З-поміж зображених речей вибери і назви ті, які знадобляться тобі взимку.



4. Розглянь зображення сніжинок. На що вони подібні? Полічи, скільки променів у кожній сніжинки.



5. У морозний день візьми на рукавичку трохи снігу. опиши його. Поході по снігу. Що чуєш? Поміркуй, чому сніг рипить під ногами.



## РОСЛИНИ І ТВАРИНИ ВЗИМКУ



1. Розгляньте малюнок на с. 86-87. Який вигляд мають рослини взимку?



2. Розглянь рослини, зображені в зимовому вбранні. Назви окремо дерева та кущі. Які з цих рослин листяні, а які — хвойні? Чому хвойні рослини називають вічнозеленими?



сосна



калина



береза



ялина



3. Назвіть зображених птахів. Чому їх називають осілими? Поміркуйте, чи легко птахам знайти їжу взимку.



сорока



дятел



горобець



синиця



грак



4. За малюнком на с. 86-87 розкажи, як тварини зимують. Хто з них узимку спить? Хто живиться заготовленими на зиму запасами? Хто бродить у пошуках їжі?



5. Поміркуйте, чим відрізняється життя диких та свійських тварин узимку. Як люди можуть допомогти диким тваринам пережити найхолоднішу пору року?



6. Перевір народну прикмету.

- Якщо дерева вкрились інеєм — буде тепло.



## ЗИМА ЩЕДРА СВЯТАМИ



1. Розглянь плакати. До яких свят їх створено? Що ти знаєш про Святого Миколая? Про які свої добрі справи ти можеш йому розповісти?



2. Який з плакатів створений до новорічного свята? Як ви здогадалися? Які новорічні вішуння ви знаєте?



3. Розкажи, яких традицій святкування Різдва Христового дотримуються у твоїй сім'ї. Які страви готують до Святого вечора? Які колядки ти знаєш?



## СНІЖИНКА

Виготов сніжинку-витинанку за поданим зразком.



5.





## БЕЗПЕЧНА ПОВЕДІНКА ВЗИМКУ



- ?** 1. Розглянь малюнки. Розкажи, як відпочивають діти взимку. Хто з них дбає про своє здоров'я, а хто — ні?



2. Обговоріть, яких правил безпеки треба дотримуватися під час катання на санчатах, ковзанах, лижах. У яких місцях кататися небезпечно? Чому?



3. Поміркуйте, чому не можна без дозволу дорослих виходити на лід, що утворився на річці (озері).



4. Розкажи, у які зимові ігри ти граєшся.

## ПОВТОРЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО



Пригадай вивчене про неживу і живу природу. За малюнком розкажи, як пов'язана вишня із неживою природою, з тваринами та людиною. Доведи свою думку.





## ГРА-ПОДОРОЖ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»



Подорожуючи лабіринтом, робіть зупинки в місцях, позначених кольоровою плашкою. Складіть розповідь за малюнком, на який вказує стрілка.



## Зміст

Моя школа .....	4
Я іду до школи .....	6
Буду я навчатись .....	7
Я і мої однокласники .....	8
Моя класна кімната .....	9
Мікрорайон школи .....	10
Об'єкти природні та рукотворні .....	12
Дорога до школи .....	13
Переходимо дорогу .....	14
Світлофор .....	15
Я і природне довкілля .....	16
Різноманітність природи .....	18
Ознаки організмів .....	19
Людина — частина природи і суспільства .....	20
Закладка .....	21
Я дбаю про своє здоров'я .....	22
Ознаки здоров'я .....	24
Правильна постава .....	25
Особиста гігієна .....	26
Предмети гігієни .....	27
Я пізнаю навколишній світ .....	28
Органи чуттів .....	30
Піклування про органи чуттів .....	31
Дослідження довкілля .....	32
Веселий їжачок .....	33
Чарівна осінь .....	34
Ознаки осені .....	36
Рослини і тварини восени .....	37
Осінні державні та народні свята .....	37
Дарунки осені .....	39
Харчуємося правильно .....	40
Килимок з осіннього листа .....	41
Сонце в моєму житті .....	42
Значення Сонця для життя на Землі .....	44
Тінь та «сонячний зайчик» .....	45
Сонце корисне і шкідливе .....	46
Сонце та соняшник .....	47
Повітря навколо мене .....	48
Властивості повітря .....	50
Вітрячок .....	51
Значення повітря для живої природи .....	52
Дбаємо про чистоту повітря .....	53



Дивовижна вода.....	54
Значення води для живої природи.....	56
Властивості води.....	58
Використовуємо воду економно.....	59
Акваріум.....	59
Ґрунт — наше багатство.....	60
Значення Ґрунту для живої природи.....	62
Хліб — усьому голова.....	63
Багатства Землі.....	64
Глиняна мисочка.....	65
У світі рослин.....	66
Рослини — організми.....	68
Різноманітність рослин.....	69
Рослини у житті людей.....	70
Осіньне дерево.....	71
У світі тварин.....	72
Тварини — організми.....	74
Годівничка для птахів.....	75
Різноманітність тварин.....	76
Зайчик.....	79
Моя сім'я, родина.....	80
Члени сім'ї, родини.....	82
Обов'язки членів сім'ї.....	83
Вітальна листівка.....	84
Сімейні традиції.....	85
Білосніжна зима.....	86
Зима — найхолодніша пора року.....	88
Рослини і тварини взимку.....	89
Зима щедра святами.....	90
Сніжинка.....	90
Безпечна поведінка взимку.....	91
Повторення та закріплення вивченого.....	92

---

### Джерела запозичення

*Воронько Платон. Оленка маленька*

Воронько П. Коник. Вірші. — К.: Веселка, 1990 р. — 12 с. (С. 8).

---

### Відгадка до загадки

с. 36. Вітер.

### Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня	Навчальний рік	Стан підручника		Оцінка
			на початку року	в кінці року	
1					
2					
3					
4					
5					

#### Навчальне видання

БУДНА Наталя Олександрівна, ГЛАДЮК Тетяна Володимирівна,  
ЗАБРОЦЬКА Світлана Григорівна, ШОСТ Наталія Богданівна

## Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу  
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах)

### Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за державні кошти. Продаж заборонено**

При оформленні підручників використані такі інтернет-джерела:

<https://morguefile.com/>

<https://pixabay.com/>

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактори *Ірина Чорненька, Любов Левчук*

Обкладинка *Лілії Рейко*

Художники *Ігор Козій, Світлана Радчук, Лілія Рейко, Вікторія Дунаєва,*

*Любомир Бейгер, Володимир Поворозник, Оксана Бурда, Олеся Томків*

Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*

Технічний редактор *Неля Домарецька*

Підписано до друку 19.07.2018. Формат 84x108/16. Папір офсетний. Гарнітура Pragmatica. Друк офсетний.

Умовн. друк арк. 10,080. Умовн. фарбо-відб. 40,320. Обл.-вид. арк. 7,950.

Тираж 15 036 пр. Зам. 169/07

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного  
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції  
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48

[office@bohdan-books.com](mailto:office@bohdan-books.com) [www.bohdan-books.com](http://www.bohdan-books.com)

Надруковано на ПП «Юнісофт», вул. Морозова, 136, м. Харків, 61036

Свідоцтво серія ДК №3461 від 14.04.2009 р.